



T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

**KORONAVİRÜS HASTALIĞI 2019 (COVID-19) KÜRESEL SALGININ,
ORTAYA ÇIKMASINDAN İTİBAREN MEYDANA GELEN ÖNEMLİ
OLAYLARIN KRONOLOJİSİ**

Hazırlayanlar:

Serdar ÖZTÜRK*

Burcu Esin İLİŞ**

Fen Bilimleri Enstitüsü

Enformatik Ana Bilim Dalı

Enformatik Doktora Programı

Bilgi Yönetimi Dersi

Danışman: Prof. Dr. Sevinç GÜLSEÇEN

Mart 2020

İSTANBUL

* serdarozturk@ogr.iu.edu.tr

** burcuesin.ilis@ogr.iu.edu.tr

KORONAVİRÜS HASTALIĞI 2019 (COVID-19) KÜRESEL SALGININ ORTAYA ÇIKMASINDAN İTİBAREN MEYDANA GELEN ÖNEMLİ OLAYLARIN KRONOLOJİSİ

Koronavirüsler, hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olabilecek büyük bir virüs ailesidir. Koronavirüs türleri insanlarda, soğuk algınlığı gibi nispeten basit hastalıklara yol açtığı gibi Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) olarak adlandırılan daha şiddetli hastalıklara da neden olduğu bilinmektedir. (<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/>, 2020).

Yeni Koronavirüs (COVID-19), ilk olarak Çin'in Wuhan Eyaleti'nde aralık ayının sonlarında solunum yolu hastalığı belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmış ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından daha önce insanlarda tanımlanmamış yeni bir tür olduğu açıklanmıştır (<http://www.euro.who.int/en/>, 2020).

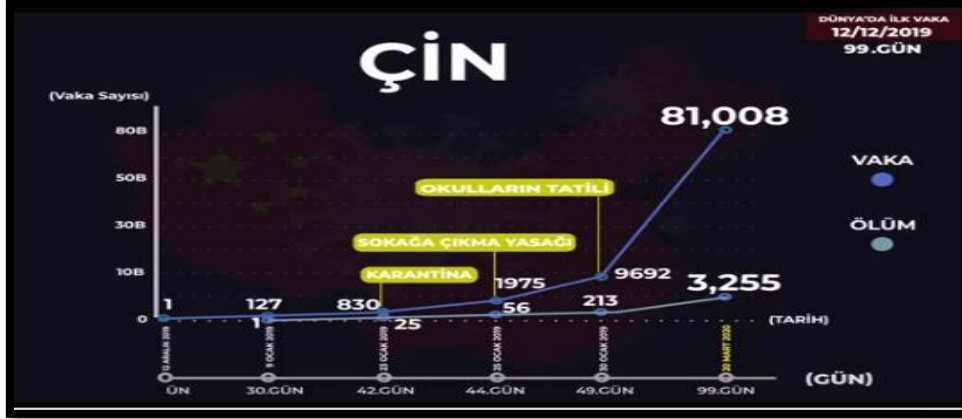
Salgın başlangıçta bu bölgedeki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Wuhan başta olmak üzere Hubei eyaletindeki diğer şehirlere, Çin Halk Cumhuriyeti'nin diğer eyaletlerine ve sonra da diğer dünya ülkelerine yayılmıştır.

COVID-19 Birleşmiş Milletlere bağlı Dünya Sağlık Örgütü tarafından "pandemi" (salgın) olarak sınıflandırılmıştır (<https://bbc.com/turkce/>, 2020). Bulaşma oranı yüksek olması nedeniyle hızlı bir yayılım göstermekte olan bu virüs, küresel bir salgın niteliği göstermektedir.

Bütün dünyayı derinden sarsan bu virüs, kısa zamanda küresel bir boyut kazanmış ve ekonomik sosyal, vb. birçok alanda tüm dünya ülkelerin başa çıkmak zorunda kaldığı sorunları beraberinde getirmiştir. Riskin çok hızlı gelişmesi ve telafisi mümkün olmayan etkileri beraberinde getirmesi, hızlı ve doğru bilgi yönetimini zorunlu kılmıştır. Ülkeler ve Dünya Sağlık Örgütü gibi organizasyonlar, bilgi yönetimi çerçevesinde elde ettikleri verileri hızla enfomasyona dönüştürmüşler ve dönüştürmeye devam etmektedirler. Edinilen enfomasyonlar ilişkilendirildikleri disiplinlerden de yararlanmak suretiyle değerlendirilerek yorumlanmakta ve bilgiye dönüştürülmektedir. Bu noktada bilgi; "anlamlandırılmış enfomasyon" olarak tanımlanabilmektedir (Gülseçen, 2013). Ülkeler ve Dünya Sağlık Örgütü gibi organizasyonlar, elde edilen bu bilgilerden yola çıkılarak bilgi yönetiminde anlayış (insight) olarak adlandırılan, salgının daha fazla yayılımını önlemek adına tedbirler almaktadır. Bu noktada doğru ve güvenilir bilgiye erişimle birlikte alınabilecek önlemler açısından bilginin yönetimi de önem kazanmıştır.

Bu çalışmada; yüksek hızla yayılım göstermekte olan COVID-19'un ortaya çıkışından bugüne kadar geçen süreçte meydana gelen önemli olaylara ait enfomasyonlar kronolojik olarak yer almaktadır. Yapılan çalışmada, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak tanımlanan bu salgının, günümüze kadar geçen süreçte bütün dünyada sebep olduğu önemli olaylara değinilmekle birlikte Türkiye özelinde detaylandırma yapılmıştır.

- **31 Aralık 2019;** Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Çin Ülke Ofisi, Çin'in Hubei Eyaleti Wuhan Şehrinde tespit edilen ve sebebi bilinmeyen pnömoni (zatürre) vakalarıyla ilgili 31 Aralık 2019'da bilgilendirilmiştir. 3 Ocak 2020 itibariyle, etiyojisi bilinmeyen toplam 44 zatürre hastası Çin'deki ulusal makamlar tarafından DSÖ'ye rapor edilmiştir. Bildirilen 44 vakanın 11'inin ağır hasta olduğu ve geri kalan 33 hastanın durumunun stabil olduğu belirtilmiştir [5]. Şekil 1'de Çin Halk Cumhuriyeti'nde virüsün ortaya çıkmasından sonra bildirilen resmi vaka ve ölüm sayıları gösterilmiştir [6].



Şekil 1 Çin Halk Cumhuriyeti'nde virüsün yayılım verilerine yönelik grafik [6].

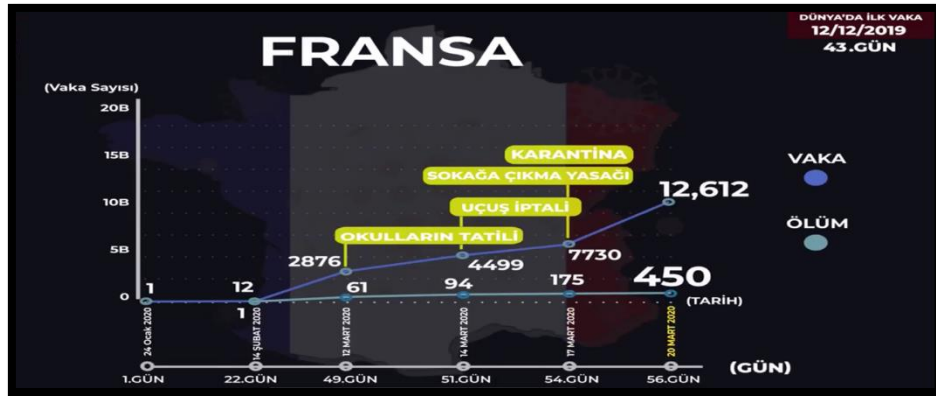
- **5 Ocak 2020;** Çinli yetkililer, bunun 2002-2003'te Çin'de ortaya çıkan ve dünya çapında 770'ten fazla insanı öldüren bir hastalık olan şiddetli akut solunum sendromu (SARS) virüsünün tekrarlaması olasılığını reddetmiştir [7].
- **07 Ocak 2020;** Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yetkilileri yeni bir virüs tespit edildiğini açıklamıştır. Yeni virüs 2019-nCoV olarak adlandırılmış ve SARS ve soğuk algınlığı içeren koronavirüs ailesine ait olarak tanımlanmıştır [8].
- **09 Ocak 2020;** Wuhan deniz ürünleri pazarından mal satın alan 61 yaşındaki bir adam hayatını kaybettiği açıklanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü konu ile ilgili yaptığı açıklamada, bu ölüme Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) ve Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) salgınlarına neden olan virüs ailesinin yeni ortaya çıkan bir üyesinin mevcut salgının nedeni olabileceğini söylemiştir. Bu olay kayıtlara 2019-nCoV virüsünün neden olduğu ilk ölüm olarak geçmiştir [9].
- **10 Ocak 2020;** Dünya Sağlık Örgütü (WHO), ülkelerin bu yeni koronavirüsü tespit etme ve tepki verme yeteneklerini kontrol etmeleri için yeni tip koronavirüs ile ilgili ilk rehberi yayınlamıştır [10].
- **13 Ocak 2020;** Tayland Halk Sağlığı Bakanlığı (HSB), Çin'in Hubei Eyaleti'nde yer alan Wuhan'dan importe, laboratuvarca doğrulanmış ilk yeni koronavirüs (2019-nCoV) vakasını bildirmiştir. Vaka, Çin'in Hubei Eyaletinde yer alan Wuhan Şehrinde yaşayan 61 yaşında Çinli bir kadındır. Söz konusu vakada 5 Ocak 2020'de titreme, boğaz ağrısı ve baş ağrısı ile seyreden ateş görülmüştür. Vaka 8 Ocak 2020'de, Wuhan Şehrinden 5 aile üyesinin yer aldığı 16 kişilik bir tur grubuyla birlikte Tayland'a aktarmasız uçuşla gelmiştir. Ateşli hastalığı

olan gezgin, Tayland Suvarnabhumi Havalimanı'nda (BKK) termal gözetim ile tespit edilmiş ve aynı gün hastaneye kaldırılmıştır [11].

- **15 Ocak 2020;** Dünya Sağlık Örgütü, Covid-19 için Charite Hastanesinden bir viroloji ekibi tarafından geliştirilen tanı testi üzerine bir protokol yayınlamıştır [12].
- **16 Ocak 2020;** Japonya Sağlık, Çalışma ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Dünya Sağlık Örgütü'nü, Çin'in Wuhan şehrine seyahat eden bir kişide ortaya çıkan yeni koronavirüs (2019-nCoV) enfeksiyonu hakkında bilgilendirmiştir. Bu, 13 Ocak'ta Tayland'da bir vakanın teyit edilmesinin ardından, Çin dışında tespit edilen doğrulanmış ikinci 2019-nCoV vakası olarak tespit edilmiştir [13].
- **22 Ocak 2020;** Kesin laboratuvar teşhisi konulabilen ilk 425 hastanın Wuhan'daki araştırmacılar tarafından yapılan analizi tamamlanmış ve virüsün ilk defa insandan insana bulaşmasının aralık ayının ortalarında gerçekleştiği tahmin edilmiştir. İlk günlerinde enfeksiyona yakalanan hasta sayısının her 7,4 günde bir ikiye katlandığı da tahminler arasında yer almıştır. Hastaların medyan yaşı 59 ve ortalama kuluçka süresi 5,2 gün olarak tespit edilmiştir [14].
- **23 Ocak 2020;** Wuhan şehrinde etkili bir karantina uygulanmaya başlanmıştır. Wuhan'a ve Wuhan dışına uçuşlar ve trenler, halk otobüsleri, metro ve otobüs seferleri bir sonraki duyuruya kadar askıya alınmıştır. Büyük ölçekli toplantıların ve grup turlarının da askıya alınması direktifi verilmiştir [15].
- **23 Ocak 2020;** Dünya Sağlık Örgütü yayınladığı raporda, ilgili riskin Çin'de ulusal düzeyde çok yüksek, bölgesel düzeyde yüksek ve küresel düzeyde ise orta seviyede olduğunu değerlendirmiştir [16].
- **30 Ocak 2020** tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, hastalığın diğer ülkelere ve Çin'in bütün eyaletlerine yayılması nedeniyle uluslararası acil durum ilan edilmiştir [17].
- **01 Şubat 2020;** Çin dışında gerçekleşen ilk ölüm, COVID-19, Influenza B ve Pnömonok'un bulaşmış olduğu bir adamın hayatını kaybetmesi ile Filipinler'de meydana gelmiştir [18].
- **05 Şubat 2020;** Dünya Sağlık Örgütü, uluslararası toplumun 2019-nCoV salgınına hazırlanmaları ve müdahale etmeleri amacıyla, tüm ülkelerin desteklenmesi için sağlayabileceği halk sağlığı önlemlerini özetleyen "Küresel Bir Stratejik Hazırlık ve Müdahale Planı" geliştirmiştir. Planın genel hedefi, 2019-nCoV'un Çin ve diğer ülkelere daha fazla bulaşmasını durdurmak ve salgının tüm ülkelerdeki etkisini azaltmakta olduğu ifade edilmiştir [19].
- **7 Şubat 2020;** Koronavirüs salgını tehlikesine dikkat çeken ilk doktorlardan biri olan Çin'li Doktor Li Wenliang 2019-nCoV virüsü nedeni ile hayatını kaybetmiştir [20].
- **11 Şubat 2020;** Dünya Sağlık Örgütü yayımladığı durum raporunda yeni hastalığın resmî ismini, "Koronavirüs Hastalığı 2019" ve kısaltmasını ise "COVID-19" olarak

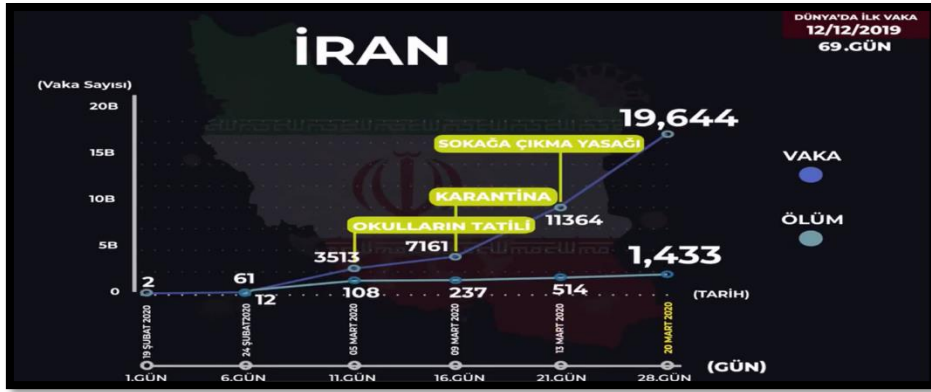
adlandırılacağını duyurmuştur. Zaman içerisinde hastalığın kısaltması Türkçe yaygın medyada “Kovid-19” olarak da yer edinmiştir [21].

- **13 Şubat 2020;** Çin, ölenlerin sayısının 1.300'e ulaştığını ve yaklaşık 60.000 enfekte olan hasta olduğunu bildirmiştir [22].
- **13 Şubat 2020;** Yeni tip koronavirüs Japonya'da da can aldığı paylaşılmıştır. Daha önce Çin anakarası dışında Hong Kong ve Filipinler'de birer hasta hayatını kaybetmiştir. Japonya da virüsten ilk ölümü doğrulamıştır [23].
- **14 Şubat 2020;** Mısır, Afrika'da COVID-19 virüsünden kaynaklı ilk vakayı bildiren ülke olmuştur. Aynı tarihte Fransa da Avrupa'da COVID-19 virüsünden kaynaklı ilk ölüm vakasını bildirmiştir [24]. Şekil 2'de Fransa'da virüsün ortaya çıkmasından sonra bildirilen resmi vaka ve ölüm sayıları gösterilmiştir [6].



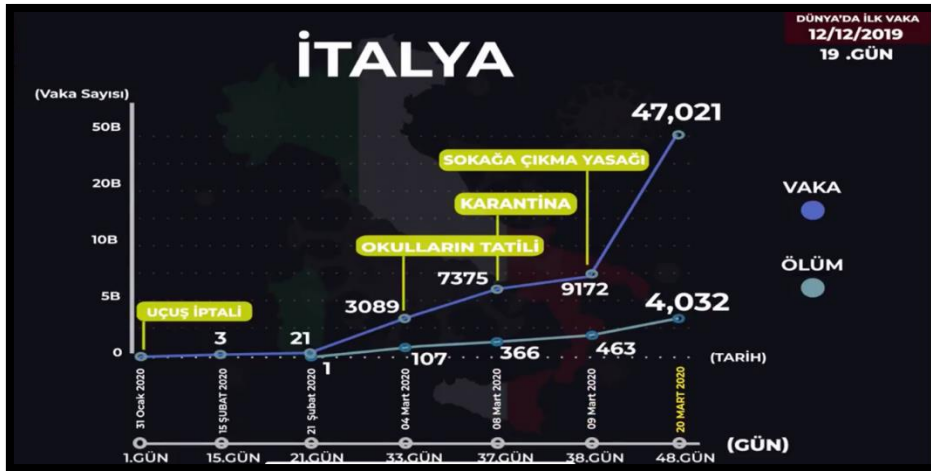
Şekil 2 Fransa'da virüsün yayılım verilerine yönelik grafik [6].

- **15 Şubat 2020;** Çin anakarasında COVID-19 nedeni ile ölüm sayısı 1.500'ü aşmış, enfekte olan hasta sayısı 66.492 olarak doğrulanmıştır [22].
- **17 Şubat 2020;** Japonya tarafından, karantinaya alınan Diamond Princess yolcu gemisinde 99 yeni COVID-19 vakası olduğunu doğrulanmıştır [25].
- **18 Şubat 2020;** Çin'in günlük enfeksiyon rakamlarının ocak ayından bu yana ilk kez 2.000'in altına düştüğü doğrulanmıştır. Ülkenin sağlık komisyonu; Çin Anakarasında 72.436 enfeksiyon ve 1.868 ölüm rapor etmiştir [22].
- **19 Şubat 2020;** İran tarafından, ilk COVID-19 vakalarını doğruladıktan saatler sonra bu virüs kaynaklı iki ölüm bildirilmiştir [26]. Şekil 3'te İran'da virüsün ortaya çıkmasından sonra bildirilen resmi vaka ve ölüm sayıları gösterilmiştir [6].



Şekil 3 İran'da virüsün yayılım verilerine yönelik grafik [6].

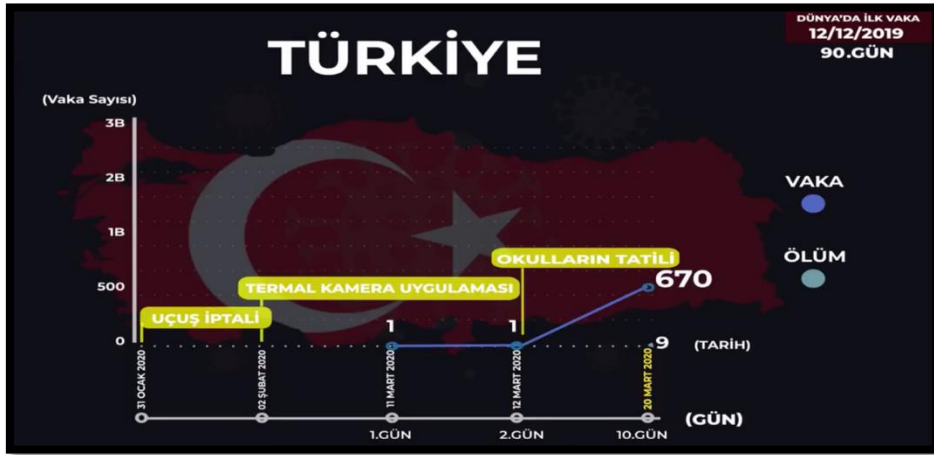
- **20 Şubat 2020;** Henüz hiçbir vaka rapor etmeyen Rusya Federasyonu, bu tarihten itibaren Çin vatandaşları için ülkeye girişi yasağı uygulanacağını bildirilmiştir [24].
- **21 Şubat 2020;** İtalya da virüsün ilk lokal bulaşmasını bildirdi. 2'si Çinli turist, biri de Wuhan'dan getirilen İtalyan olmak üzere 3 kişinin Kovid-19 sebebiyle tedavi gördüğü İtalya'da, ülkenin kuzeyinde virüsün bulaştığı yeni vakalar tespit edilmiştir. Lombardiya bölgesel yönetiminin sağlık işlerinden sorumlu üyesi Giulio Gallera, basına yaptığı açıklamada, Kovid-19'un bölgelerinde 6 kişide rastlandığını belirtmiştir [27]. Şekil 4'te İtalya'da virüsün ortaya çıkmasından sonra bildirilen resmi vaka ve ölüm sayıları gösterilmiştir [6].



Şekil 4 İtalya'da virüsün yayılım verilerine yönelik grafik [6].

- **25 Şubat 2020;** Yeni tip koronavirüs kaynaklı olarak İran'da 15 kişinin hayatını kaybettiği bildirilmiştir. İran Sağlık Bakan Yardımcısı Heriççi kendisinin de hastalığa yakalandığı bilgisini açıklamıştır [28].
- **27 Şubat 2020;** Estonya, Danimarka, Kuzey İrlanda ve Hollanda ilk koronavirüs vakalarını bildirmiştir. Onaylanan vaka sayısı, bu tarih itibarıyla 2.800'den fazla ölüm de dahil olmak üzere dünya çapında 82.000'i geçmiştir [22].

- **07 Mart 2020;** COVID-19 kaynaklı ölü sayısı yaklaşık 3.500, 90'dan fazla ülkede virüsün bulaştığı kişi sayısı 102.000 olarak açıklanmıştır [22].
- **07 Mart 2020;** 4.747 vaka ve 124 ölüm bildiren en kötü etkilenen ülkelerden biri olan İran'da, yakın zamanda seçilen Milletvekili Fatemeh Rahbar koronavirüsten, (COVID-19) nedeni ile öldüğü bildirilmiştir [29].
- **11 Mart 2020;** Çin'de ortaya çıkan koronavirüsün pek çok ülkeye yayılmasının ardından Dünya Sağlık Örgütü tarafından **pandemi (küresel salgın)** ilan edilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü Genel Sekreteri Tedros Adhanom Ghebreyesus, "Virüsün yayılma hızı, ciddiyeti ve yetkililerin gerekli önlemleri almaması bizi alarm seviyesine getirdi" şeklinde açıklama yapmıştır [30].
- **11 Mart 2020;** Türkiye'de koronavirüs salgınının ilk vakası, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından doğrulanmıştır [31]. Şekil 5'te Türkiye'de virüsün ortaya çıkmasından sonra bildirilen resmi vaka ve ölüm sayıları gösterilmiştir [6].

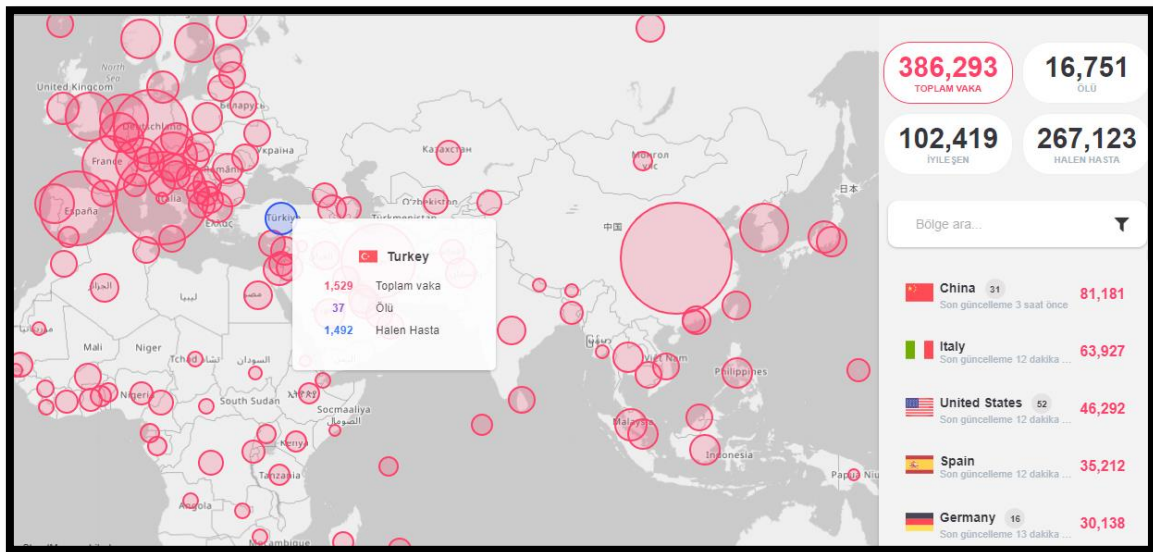


Şekil 5 Türkiye'de virüsün yayılım verilerine yönelik grafik [6].

- **12 Mart 2020;** Türkiye'de yeni koronavirüs 2019 (COVID-19) salgınının ilk vakası görülmesi ile tedbirler arttırılmıştır. Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, haftalık ders programlarının yapılandırılarak, EBA, internet ve TRT ile televizyondan gerekli telafi eğitim desteği sunulacağını, eğitimin aksamaması için tedbirlerin alındığını söylemiştir [32]. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında tüm bakanların, bazı başkanlıkların ve Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu üyelerinin katıldığı, koronavirüse karşı alınacak tedbirlerin görüşüldüğü beş saat süren toplantı yapılmıştır. Toplantı sonrası alınan kararları Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın tarafından basın ile paylaşılmıştır. Alınan tedbirler şunlardır [33]:
 - 16 Mart'tan itibaren ilkokul, ortaokul ve lise eğitimine 1 hafta, üniversite eğitimine ise 3 hafta ara verilecek,
 - 23 Mart'tan itibaren uzaktan eğitimle televizyon ve internet ortamından eğitim öğretime devam edilecek,
 - Spor müsabakaları Nisan sonuna kadar seyircisiz oynanacak,

- Kamu çalışanlarının yurt dışına çıkışları özel izinle gerçekleşecek,
 - Cumhurbaşkanının yurt dışı ziyaretlerinde ertelemeye gidilecektir.
- **13 Mart 2020;** Dünya Sağlık Örgütü tarafından, Avrupa'nın artık koronavirüs krizinin merkez üssü haline geldiği bildirilmiştir [34].
 - **13 Mart 2020;** Sağlık Bakanı Fahrettin Koca resmî Twitter hesabından açıklama yaparak, gözlem altına alınan ilk hastanın yakınında da koronavirüs tespit edildiğini açıklamıştır. Akşam saatlerinde yapılan yeni açıklama ile ilk hasta ile aynı ailede bulunan üç kişinin daha koronavirüs taşıdığı tespit edildi ve böylece Türkiye'deki onaylanmış vaka sayısı beşe yükselmiştir [35].
 - **13 Mart 2020;** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, 13-31 Mart tarihleri arasında meclise ziyaretçi alınmayacağını duyurmuştur [36]. Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Mehmet Cahit Turhan; Almanya, Fransa, İspanya, Norveç, Danimarka, Belçika, Avusturya, İsveç ve Hollanda'ya uçuşların tek taraflı olarak iki yönlü olacak şekilde 14 Mart saat 08.00'den itibaren 17 Nisan tarihine kadar durdurulacağını açıklamıştır [37]. Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, açık ve kapalı tüm cezaevlerindeki görüşlerin, cezaevlerindeki aile görüş odalarının kullanımının, cezaevleri arasındaki nakillerin iki hafta süreyle ertelendiğini, bakanlığa bağlı kurumlara girenlerin ateşlerinin ölçüleceğini açıklamıştır [38].
 - **14 Mart 2020;** Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev arasında yapılan görüşme sonucunda iki ülke anlaşmalı olarak kara ve hava ulaşımını geçici olarak durdurulmuştur [39]. Aynı gün Türkiye ve Gürcistan, 15 Mart'tan itibaren Sarp Sınır Kapısı'nın karşılıklı olarak yolcu geçişine kapatıldığını açıklamıştır [40]. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, umreden dönen bir kişide koronavirüs tespit edildiğini açıklamıştır, böylece Türkiye'de görülen vaka sayısı 6'ya yükseldiği belirtilmiştir [41].
 - **15 Mart 2020;** Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, ilk vakanın gözlem altında tutulan çevresindeki iki kişiye tanı konduğu ve Avrupa ülkelerinden gelmiş yedi, Amerika'dan gelmiş üç vaka bulunduğunu açıklamıştır. Doğrulanmış vaka sayısının 18'e yükseldiği belirtilmiştir [42].
 - **16 Mart 2020;** Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, ABD, Avrupa ve Ortadoğu temaslı yeni 29 tanı konulduğu, yeni konan tanılarla birlikte toplam hasta sayısının 47 olduğunu açıklamıştır [43].
 - **16 Mart 2020;** İçişleri Bakanlığı tarafından 81 ile gönderilen ek genelge ile 81 ilde, Sağlık Bakanlığı ile yapılan değerlendirmeler sonucunda, Umuma Açık İstirahat ve Eğlence Yerleri olarak faaliyet yürüten merkezlerin faaliyetlerinin saat 24.00 itibarıyla durdurulacağı açıklanmıştır [44].
 - **16 Mart 2020;** Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, Din İşleri Yüksek Kurulu'nun yeni tip Koronavirüs (Kovid-19) nedeniyle, virüsün yayılma tehlikesi ortadan kalkıncaya kadar Cuma namazı başta olmak üzere cami ve mescitlerde cemaatle namaza ara verilmesi ile ilgili kararını açıklamıştır [45].

- **17 Mart 2020;** Sağlık Bakanı Fahrettin Koca karantinaya alınan Çin temaslı 89 yaşındaki bir hastanın hayatını kaybettiğini, bugün yeni 51 tanının konduğunu ve toplamda vaka sayısının 98'e çıktığını açıklamıştır. Böyle Türkiye COVID-19 nedeni ile ilk ölüm vakası doğrulanmıştır [46].
- **19 Mart 2020;** Çin'de COVID-19 salgının başlamasından bu yana ilk kez, yeni bir koronavirüs vakası bildirilmemiştir [47].
- **19 Mart 2020;** Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Twitter hesabından yayımladığı mesajında 85 yaşındaki bir kadının yaşamını yitirdiğini, bununla birlikte yeni 168 vakanın olduğunu açıklamıştır. Toplam vaka 359 olurken, ölen kişi sayısı 4'e çıkmıştır [48].
- **19 Mart 2020;** İtalya'da koronavirüs sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı son 24 saatte 427 artarak 3405'e ulaşmıştır. Böylece resmi verilere göre yaklaşık 60 milyon nüfuslu İtalya'daki can kaybı sayısı, yaklaşık 1,5 milyar nüfusa sahip Çin'i geçmiştir [49].
- **20 Mart 2020;** Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Twitter hesabından yayımladığı mesajında yeni 311 vakanın olduğunu ve 5 kişinin daha hayatını kaybettiğini açıklamıştır. Toplam vaka sayısı 670'e çıkarken, ölenlerin sayısı 9 olmuştur [50].
- **21 Mart 2020;** İçişleri Bakanlığı tarafından bu gece yarısı 24.00 itibarıyla 65 yaş üstü ve ayrıca kronik rahatsızlığı olan vatandaşlarımızın ikametlerinden dışarı çıkmalarını, park, bahçe gibi açık alanlarda dolaşmalarını sınırlandırılmıştır [51].
- **24 Mart 2020;** Dünya üzerinde bu tarih itibarı ile 199 ülkede COVID-19 tanısı konulmuş 386.293 vaka bulunmaktadır. COVID-19 kaynaklı ölüm sayısı 16.751'dir. Türkiye'de onaylı hasta sayısı 1529 olarak açıklanmış ve 37 kişinin hayatını kaybedildiği kayıtlara geçmiştir. Şekil 6'da Dünya ve Türkiye'de bu tarih itibarı ile resmi olarak onaylanmış yeni koronavirüs 2019 (COVID-19) kaynaklı hastalanan, iyileşen, ölen ve toplam vaka sayıları gösterilmiştir [52].



Şekil 6 Dünyada virüsün yayılım verilerine yönelik grafik [52].

KAYNAKÇA:

- [1] <https://hsgm.saglik.gov.tr>, 22.03.2020 tarihinde <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/covid-19-yeni-koronavirus-hastaligi-nedir> adresinden alındı.
- [2] www.euro.who.int, 22.03.2020 tarihinde <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19> adresinden alındı.
- [3] www.bbc.com, 22.03.2020 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-duya-51177538/> adresinden alındı.
- [4] Gülseçen, Sevinç (Editör) . Bilgi ve Bilginin Yönetimi. İstanbul: Papatya Yayıncılık, 2013
- [5] www.seyahatsagligi.gov.tr, 20.03.2020 tarihinde <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/HaberDetayi/2197> Çin'de sebebi bilinmeyen pnömoni (zatürre) adresinden alındı.
- [6] (https://www.linkedin.com/posts/sahinduran_%C3%BClkeleri%CC%87n-covid-19-karnesi%CC%87-%C3%A7i%CC%87n-abd-ugcPost-6647185724040847360-un6a, 2020).
- [7] www.who.int, 20.03.2020 tarihinde <https://www.who.int/csr/don/05-january-2020-pneumonia-of-unknown-cause-china/en/> Pneumonia of unknown cause – China adresinden alındı.
- [8] www.thelancet.com, 20.03.2020 tarihinde <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S0140-6736%2820%2930251-8> Genomic characterisation and epidemiology of 2019 novel coronavirus: implications for virus origins and receptor binding adresinden alındı.
- [9] www.aljazeera.com, 20.03.2020 tarihinde <https://www.aljazeera.com/news/2020/01/china-reports-death-mysterious-outbreak-wuhan-200111023325546.html> Çin, Wuhan'daki gizemli salgından ilk ölümünü bildirdi adresinden alındı.
- [10] www.who.int, 20.03.2020 tarihinde <https://www.who.int/publications-detail/national-capacities-review-tool-for-a-novelcoronavirus> National Capacities Review Tool for a novel coronavirus (nCoV) adresinden alındı.
- [11] www.seyahatsagligi.gov.tr, 20.03.2020 tarihinde <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/HaberDetayi/2202> Tayland'da yeni koronavirüs adresinden alındı.
- [12] Schnirring, Lisa (14 January 2020). "Report: Thailand's coronavirus patient didn't visit outbreak market". CIDRAP. Archived from the original on 14 January 2020. Retrieved 15 January 2020.
- [13] www.seyahatsagligi.gov.tr, 20.03.2020 tarihinde <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/HaberDetayi/2203> Japonya'da yeni koronavirüs adresinden alındı.
- [14] *New England Journal of Medicine*, 20. 03. 2020 tarihinde Li, Q., Guan, X., Wu, P., Wang, X., Zhou, L., Tong, Y., Ren, R., Leung, K.S.M., Lau, E.H.Y., Wong, J.Y., Xing, X., Xiang, N., Wu, Y., Li, C., Chen, Q., Li, D., Liu, T., Zhao, J., Liu, M., Tu, W., Chen, C., Jin, L., Yang, R., Wang, Q., Zhou, S., Wang, R., Liu, H., Luo, Y., Liu, Y., Shao, G., Li, H., Tao, Z., Yang, Y., Deng, Z., Liu, B., Ma, Z., Zhang, Y., Shi, G., Lam, T.T.Y., Wu, J.T., Gao, G.F., Cowling, B.J., Yang, B., Leung, G.M., Feng, Z., 2020. Early Transmission Dynamics in Wuhan, China, of Novel Coronavirus–Infected Pneumonia. *New England Journal of Medicine*. <https://doi.org/10.1056/NEJMoa2001316> adresinden alındı.
- [15] www.channelnewsasia.com, 20.03.2020 tarihinde <https://www.channelnewsasia.com/news/asia/wuhan-virus-quarantine-city-flights-trains-china-12306684> China halts flights and trains out of Wuhan as WHO extends talks adresinden alındı.
- [16] www.who.int, 20.03.2020 tarihinde https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200123-sitrep-3-2019-ncov.pdf?sfvrsn=d6d23643_8 Dünya Sağlık Örgütü'nün 23.01.2020 tarihli yeni koronavirüs(2019-ncov) durum raporu adresinden alındı.
- [17] www.ntv.com.tr, 20.03.2020 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/corona-virusu-icin-dunya-saglik-orgutu-uluslararasi-acil-durum-ilan-etti-sars-be.303Hubz-NUOgO3ymqTqtBg> Corona virüsü için Dünya Sağlık Örgütü uluslararası acil durum ilan etti (SARS benzeri yeni tip corona virüsü) adresinden alındı.
- [18] www.scmp.com, 20.03.2020 tarihinde <https://www.scmp.com/news/asia/southeast-asia/article/3048576/china-coronavirus-duterte-orders-travel-ban-visitors> "Philippines reports first coronavirus death outside China after travel ban". *South China Morning Post* adresinden alındı.
- [19] www.who.int, 20.03.2020 tarihinde <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/srp-04022020.pdf> 2019 Novel Coronavirus (2019-nCoV): Strategic Preparedness and Response Plan adresinden alındı.
- [20] www.bbc.com, 20.03.2020 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51370050> Koronavirüs uyarısı sonrası susturulmak istenen Çinli Doktor Li Venliang hayatını kaybetti adresinden alındı.
- [21] <https://tr.wikipedia.org>, 20.03.2020 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Koronavir%C3%BCs_hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1_2019 Dünya Sağlık Örgütü'nün 11.02.2020 tarihli yeni koronavirüs (2019-ncov) durum raporu adresinden alındı.

- [22] www.worldometers.info, 20.03.2020 tarihinde <https://www.worldometers.info/coronavirus/> Coronavirus Cases adresinden alındı.
- [23] www.independentturkish.com, 20.03.2020 tarihinde <https://www.independentturkish.com/node/131931/haber/japonyada-kovid-19-nedeniyle-ilk-%C3%B6l%C3%BCm-vir%C3%BCs-kapt%C4%B1%C4%9F%C4%B1-%C3%B6ld%C3%BCkten-sonra-do%C4%9Fru%C4%B1> Japonya'da Kovid-19 nedeniyle ilk ölüm: Virüs kapıldığı öldükten sonra doğrulandı adresinden alındı.
- [24] www.amerikaninsesi.com, 20.03.2020 tarihinde <https://www.amerikaninsesi.com/a/kronoloji-dunya-2020ye-corona-virusuyle-girdi/5314885.html> Corona Virüsü Günlüğü adresinden alındı.
- [25] <https://tr.euronews.com>, 21.03.2020 tarihinde <https://tr.euronews.com/2020/02/17/covid-19-nedeniyle-karantinada-tutulan-gemide-70-yeni-vaka-tespit-edildi> Koronavirüs nedeniyle karantinada tutulan gemide 99 yeni vaka tespit edildi adresinden alındı.
- [26] www.bbc.com/, 21.03.2020 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51563826> Covid-19: İran'da koronavirüs nedeniyle iki kişi öldü adresinden alındı.
- [27] www.aa.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yeni-tip-koronavirus-yayilmaya-devam-ediyor/1741027> Yeni tip koronavirüs yayılmaya devam ediyor. İtalya'nın kuzeyindeki Lombardiya bölgesinde yeni tip koronavirüsün 6 kişiye daha bulaştığı bildirildi adresinden alındı.
- [28] www.independentturkish.com, 21.03.2020 tarihinde <https://www.independentturkish.com/node/137436/sa%C4%9Flık/koronavir%C3%BCs-tehdidi-b%C3%BCy%C3%BCyor-%C3%B6l%C3%BC-say%C4%B1s%C4%B1-iranda-15e-y%C3%BCkseldi-sa%C4%9Flık-bakan> Koronavirüs tehdidi büyüyor: Ölü sayısı İran'da 15'e yükseldi, Sağlık Bakan Yardımcısı da hastalığa yakalandı adresinden alındı.
- [29] www.anatoliahaber.com, 21.03.2020 tarihinde <http://anatoliahaber.com/iranli-kadin-millet-vekili-koronavirus-hastaligindan-oldu/1570/> İranlı kadın millet vekili koronavirüs hastalığından öldü adresinden alındı.
- [30] www.cumhuriyet.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/koronavirus-covid-19-dunya-saglik-orgutu-koronavirusu-pandemi-ilan-etti-pandemi-nedir-ulkeleri-nasil-etkiler-1726667> Koronavirüs (Covid-19): Dünya Sağlık Örgütü koronavirüsü pandemi ilan etti- Pandemi nedir, ülkeleri nasıl etkiler?" Cumhuriyet. BBC News adresinden alındı.
- [31] www.cnnturk.com, 21.03.2020 tarihinde <https://www.cnnturk.com/video/turkiye/corona-virusu-son-dakika-turkiyeye-geldi-coronavirus-belirtileri> Son dakika: Corona virüsü TÜRKİYE'YE GELDİ! Coronavirus belirtileri adresinden alındı.
- [32] www.twitter.com, 21.03.2020 tarihinde <https://twitter.com/AACanli/status/1238165310697594881> Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk'un, koronavirüse karşı alınan tedbirlerin detaylarını ve uzaktan eğitim sürecine ilişkin açıklaması adresinden alındı.
- [33] www.tccb.gov.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/117021/cumhurbaşkanligi-sozcusu-kalin-korona-virus-le-mucadele-surecini-el-birliyiyle-rehavete-ve-panige-kapılmadan-atlatma-kabiliyetine-sahibiz-> Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: "Korona Virüs'le mücadele sürecini, el birliğiyle rehavete ve paniğe kapılmadan atlatma kabiliyetine sahibiz" adresinden alındı.
- [34] www.aa.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dso-avrupa-artik-koronavirus-krizinin-merkez-ussu-haline-geldi/1765444> DSÖ: Avrupa artık koronavirüs krizinin merkez üssü haline geldi adresinden alındı.
- [35] www.twitter.com, 21.03.2020 tarihinde <https://twitter.com/dr/fahrettinkoca/status/1238336845131534336?s=21> adresinden alındı.
- [36] www.meclishaber.tbmm.gov.tr, 21.03.2020 tarihinde https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=148481 adresinden alındı.
- [37] www.aa.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/ulastirma-ve-altyapi-bakani-turhan-9-ulkeye-ucuslar-durduruldu/1765375> Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Turhan: 9 ülkeye uçuşlar durduruldu adresinden alındı.
- [38] www.aa.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/adalet-bakani-gul-acik-ve-kapali-tum-cezaevlerindeki-gorusler-iki-hafta-sureyle-ertelenmistir/1765345> Adalet Bakanı Gül: Açık ve kapalı tüm cezaevlerindeki görüşler iki hafta süreyle ertelenmiştir adresinden alındı.
- [39] www.gercekgundem.com, 21.03.2020 tarihinde <https://www.gercekgundem.com/dunya/165148/turkiye-ile-azerbaycan-arasinda-ulasim-durduruldu> adresinden alındı.
- [40] www.sputniknews.com, 21.03.2020 tarihinde <https://tr.sputniknews.com/turkiye/202003141041596431-turkiye-ile-gurcistandan-sarp-sinir-kapisini-gecici-olarak-kapatma-karari/> adresinden alındı.
- [41] www.gazeteduvar.com, 21.03.2020 tarihinde <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/03/15/koca-umreden-donen-bir-kiside-korona-virusu-cikti/> adresinden alındı.

[42] [www.twitter.com](https://twitter.com/dfahrettinkoca/status/1239293717611151360), 21.03.2020 tarihinde <https://twitter.com/dfahrettinkoca/status/1239293717611151360> adresinden alındı.

[43] www.milliyet.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-bakan-kocadan-corona-virus-aciklamasi-toplam-vaka-47-oldu-6167121> adresinden alındı.

[44] www.amerikaninsesi.com, 21.03.2020 tarihinde <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-de-yeni-onlemler-avm-ve-restoranlar-haric-her-yer-kapatiliyor/5330887.html> Türkiye'de AVM ve Restoranlar Hariç Her Yer Kapatılıyor adresinden alındı.

[45] www.aa.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/diyanet-isleri-baskani-erbas-cami-ve-mescitlerde-cemaatle-namaza-ara-verilecek/1767778> Diyanet İşleri Başkanı Erbaş: Cami ve mescitlerde cemaatle namaza ara verilecek adresinden alındı.

[46] www.aa.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/saglik-bakani-koca-koronavirusle-mucadelemizde-ilk-kez-bir-hastami-kaybettim/1769769> adresinden alındı.

[47] www.aa.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cinde-ilk-kez-ulke-ici-kaynakli-koronavirus-vakasi-gorulmedi/1771241> adresinden alındı.

[48] www.twitter.com, 21.03.2020 tarihinde <https://twitter.com/dfahrettinkoca/status/1240743510476640256> adresinden alındı.

[49] www.bbc.com, 21.03.2020 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51968693> adresinden alındı.

[50] www.ntv.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiyede-corona-virusten-olenlerin-sayisi-9a-yukseldi-bakan-fahrettin-koca-acikladi,55zso5y4EEWjk7r-0IHp2w> adresinden alındı.

[51] www.hurriyet.com.tr, 21.03.2020 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-haberi-icisleri-bakanligi-duyurdu-65-yas-ustune-disari-cikma-sinirlendirildi-41474569> Son dakika haberler: 65 yaş üstüne sokağa çıkma yasağı! İçişleri Bakanlığı duyurdu... adresinden alındı.

[52] www.worldometers.info, 24.03.2020 tarihinde <https://www.worldometers.info/coronavirus/> adresinden alındı.